

PAXTON, O. Robert : Anatomie fašizmu

1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007, 382 s. ISBN 978-80-7106-811-2

Problematika dotýkajúca sa samotného fenoménu fašizmu a jeho miesta vo vývoji ľudskej spoločnosti a podielu na deformovaní ľudskej civilizácie je sústavne aktuálnou témou nielen diskusií laikov i odborníkov, ale úplne samozrejme je aj predmetom vedeckého výskumu mnohých bádateľov, akýchsi „fašizológov“ grupujúcich sa z vedeckých kruhov rozličných krajín. Avšak prirodzene najmä z radov Američanov, Talianov, Nemcov, Francúzov, ale i Rusov či Slovákov. O fašizme sa vo svete napokon už popisalo všeličo. Neobyčajne zaujímavou, podnetnou a nesporne aj dostatočne objektívnou vedeckou publikáciou, ktorú by mal prečítať vari každý z nás, ľudí, je aj dielko nazvané **ANATOMIE FAŠIZMU od amerického vedca, historika Roberta O. Paxtona**. Nesporne vedeckej autority, absolventa univerzitného štúdia histórie na Oxforde a na Harvarde, autora mnohých významných diel prelomového významu, človeka, ktorý je v súčasnosti emeritným profesorom spoločenských vied na Kolumbijskej univerzite v New Yorku. Možno teda aj v týchto súvislostiach hneď na začiatku povedať, že tomuto bádateľovi sa za dlhé roky jeho dôkladného výskumu fašizmu ako historického javu a zhromažďovania materiálu o ňom podarilo bravúrne zachytiť všetky jeho mnohostranné premeny, premety a prejavy, vrátane personálií. V tomto jeho diele sa v jeho dvoch prvých častiach seriózne hovorí o objavení sa fašizmu, o jeho podobách, typoch stratégie, dobových okolnostiach, o intelektuálnych, kultúrnych a emotívnych zdrojoch fašizmu, o jeho predpokladoch, predchodcoch, o získavaní stúpencov, aj o interpretácii fašizmu podľa jeho pôvodu. V ďalšom texte tretej kapitoly sa autor zamýšľa nad otázkou, kde a prečo fašizmus uspel. Zameriava sa na Popádie v rokoch 1920 – 1922, na Šlesvicko-Holštajnsko v rokoch 1928 – 1933 či na neúspešný fašizmus vo Francúzsku v rokoch 1924 – 1940 a inde v Európe i vo svete. Precízne a logicky determinované úvahy autora knihy o probléme, ktorý si zvolil na preskúmanie, napokon vyúsťujú do mimoriadne zaujímavých a poučných porovnaní a záverov, možno do značnej miery i konfrontačných a polemických.

Vo štvrtej kapitole autor všestranne približuje osobnosť, zámery a činy designovaného „otca“ fašizmu Benita Mussoliniho a jeho „Pochod na Rím“, Hitlera a jeho „zákulisné dohody“, vytváranie spojenectiev, „tanier“, ktorý fašisti ponúkali predstaviteľom štátnej moci, predfašistické krízy atď. Osobitne zaujímavá je piata kapitola nazvaná Výkon moci. V nej R. O. Paxton rozoberá povahu fašistickej vlády, „podvojný“ štát a dynamickú beztvarosť. Osobitne dôkladne analyzuje aj súperenie medzi fašistami a konzervatívcami, súperenie medzi vodcom a stranou, súperenie medzi stranou a štátom. Prezентuje aj prispôsobivosť, nadšenie a teror, ako aj tzv. fašistickú revolúciu. V ďalšom texte sa interesuje otázkami, čo vedie k radikalizácii, ako prijať zodpovednosť za holokaust či problematikou radikalizácie Talianska – jeho vnútorným poriadkom, vzťahom k Etiópii a k tzv. republike Saló.

Veľmi užitočným a mimoriadne potrebným práve pre dnešok je preštudovanie si kapitoly, v ktorej sa autor diela zamýšľa nad tým, či má fašizmus stále ešte šancu. Pokračuje v nej ozrejením situácie v západnej Európe po roku 1945, situácie v tzv. postsovietskej východnej Európe, ale aj úvahami o fašizme mimo Európy. Napokon v ôsmej kapitole, tvoriacej záver diela, formuluje odpovede na otázku, čo je to fašizmus. Prezентuje v nej protikladné interpretácie, problém, ako vymedziť fašizmus, i problém, čo to fašizmus skutočne je. Dielo dotvára rozsiahla komentovaná bibliografia, poznámky a register.

Na záver napokon vyslovujeme presvedčenie a nádej, že táto kniha by mala, avšak samozrejme až po serióznom preštudovaní, ležať nielen na stole každého štátnika, poslanca či

verejného funkcionára, ak nie každého demokraticky zmýšľajúceho občana či antifašistu, ale predovšetkým by nemala chýbať v príručných knihovničkách všetkých slovenských, ale predovšetkým inonárodných politikov a pracovníkov verejnej správy. Povinne by sa s jej textom mal zoznámiť vari i každý policajt i príslušník ostatných bezpečnostných zložiek štátu.

*plk. prof. JUDr. Jozef Králik, CSc.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra verejnej správy a verejných financií
e-mail: jozef.kralik@minv.sk*

*npor. Mgr. Kristína Králiková
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra hraničnej a cudzineckej polície
e-mail: kristina.kralikova@minv.sk*